1.2. СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

СУД МОЖЕ З'ЯСУВАТИ ДУМКУ ДИТИНИ В СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ В ПРИСУТНОСТІ ПСИХОЛОГА[1]

Анотація. Редакційна стаття розглядає процесуальні механізми, за допомогою яких суд у цивільних справах може з'ясувати думку дитини за участю психолога. Відправним пунктом є ч. 2 ст. 13 ЦПК України, що дозволяє суду з власної ініціативи збирати докази, коли це необхідно для захисту малолітніх чи неповнолітніх осіб, та ст. 232 ЦПК України про допит малолітніх і неповнолітніх свідків у присутності батьків, усиновлювачів, опікунів, піклувальників (якщо вони не заінтересовані у справі) або представників органів опіки та піклування і служби у справах дітей. Ці особи з дозволу суду можуть ставити свідкові запитання та висловлювати думку щодо його показань, а у виняткових випадках суд ухвалою може видалити учасника справи з зали на час допиту. Правову позицію Верховного Суду ілюструють дві постанови. У постанові від 5 вересня 2018 року у справі № 752/22028/16-ц про визначення місця проживання дітей думку двох малолітніх (2008 і 2010 років народження) про те, з ким із батьків вони бажають жити, було вислухано в судовому засіданні, зокрема в присутності психолога. Постанова від 18 березня 2019 року у справі № 215/4452/16-ц визнає, що опитування дитини в присутності психолога належно забезпечує встановлення її прихильності до одного з батьків разом з іншими даними про причини такої прихильності, чим реалізується принцип найкращих інтересів дитини. Окремо наведено п. 64 підрозділу 6 «Свідчення та заяви дітей» Керівних принципів Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей: опитування та збір заяв дітей мають, наскільки можливо, проводити кваліфіковані фахівці в найсприятливішому оточенні з урахуванням віку, зрілості й рівня розуміння дитини. Обов'язковість цих стандартів для України автори пов'язують із Законом від 31 жовтня 1995 року № 398/95-ВР про приєднання до Статуту Ради Європи. Редакція наголошує, що думка неповнолітнього — лише один із чинників рішення про місце проживання, а суд може врахувати її за результатами попереднього опитування психологом і органами опіки та безпосереднього заслуховування дитини. Наприкінці подано відомості про освіту й підвищення кваліфікації дитячого психолога Назарова О. А. Матеріал адресований суддям, адвокатам, батькам і психологам, які беруть участь у сімейних спорах.

Ключові слова: думка дитини, психолог у судовому засіданні, допит малолітнього свідка, Цивільний процесуальний кодекс України, визначення місця проживання дитини, Верховний Суд, найкращі інтереси дитини, правосуддя, дружнє до дітей, Рада Європи, дитячий психолог.

A Court May Ascertain a Child's Views at a Hearing in the Presence of a Psychologist

Abstract. Family disputes over where a child should live require courts to hear the child without causing harm, and the presence of a psychologist is one way to achieve this. This editorial article outlines the procedural tools available to Ukrainian civil courts. Article 13(2) of the Civil Procedure Code of Ukraine allows a court to collect evidence on its own initiative when this is needed to protect minors, while Article 232 regulates the questioning of child witnesses in the presence of parents, adoptive parents, guardians or custodians who have no interest in the case, or of representatives of guardianship authorities and the children's service; these persons may, with the court's leave, put

questions and comment on the testimony, and a party may exceptionally be removed from the courtroom during the questioning. Two Supreme Court rulings are discussed. In case No. 752/22028/16-ts (5 September 2018), concerning the residence of two young children born in 2008 and 2010, their views were heard at the hearing, including in the presence of a psychologist. In case No. 215/4452/16-ts (18 March 2019), the Court held that interviewing a child in the presence of a psychologist properly establishes the child's attachment to one parent, together with the reasons for it, and thus serves the child's best interests. The article also cites paragraph 64 of the Council of Europe Guidelines on child-friendly justice, under which interviews of children should, as far as possible, be conducted by trained professionals in a supportive setting. A child's view is treated as only one factor in the decision. The text closes with information on the qualifications of child psychologist O. A. Nazarov.

Keywords: child's views, psychologist, child witness, Civil Procedure Code of Ukraine, child's place of residence, Supreme Court of Ukraine, best interests of the child, child-friendly justice, Council of Europe, child psychologist.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 02.05.2024.*

Повний текст

Правовою позицією Верховного Суду щодо заслуховування думки дитини судом у присутності психолога є Постанова Верховного Суду від 05 вересня 2018 року у справі № 752/22028/16-ц щодо визначення місця проживання малолітніх дітей. Так, ВС вказав, що з метою виконання норм матеріального права, думку малолітнього 2008 року народження, та малолітнього 2010 року народження щодо того, з ким із батьків вони бажають проживати, в судовому засіданні було вислухано, в тому числі, в присутності психолога. Постанова Верховного Суду від 18 березня 2019 року у справі № 215/4452/16-ц вказує, що опитування дитини в присутності психолога в суді належним чином забезпечує

встановлення прихильності дитини до проживання з одним із батьків у сукупності з іншими встановленими даними причин такої прихильності для забезпечення принципу «найкращих інтересів дитини» при вирішенні справи.

Також, підрозділ 6 Керівних принципів Комітету міністрів Ради Європи, щодо правосуддя дружнього до дітей «Свідчення та заяви дітей» окремо містить положення, що вказують, що опитування дітей з метою отримання інформації та доказів по справі має бути проведено спеціально навченим фахівцем. Так, пункт 64. Опитування та збір заяв дітей повинні, наскільки це можливо, проводитись кваліфікованими фахівцями. Всі зусилля мають бути направлені на те, щоб діти надавали свідчення у найбільш сприятливому оточенні та за найсприятливіших умов, з урахуванням віку, зрілості та рівня розуміння, а також будь-яких труднощів, які вони можуть мати. Україна як держава приєдналася до держав-членів Ради Європи на підставі Закону України "Про приєднання України до Статуту Ради Європи" від 31 жовтня 1995 року № 398/95-ВР.

Думка неповнолітнього – тільки один з факторів, на яких ґрунтуватиметься рішення, з ким він буде проживати. Суд може врахувати його бажання, провівши опитування за допомогою психолога і органів опіки до засідання, а також вислухати саму дитину.

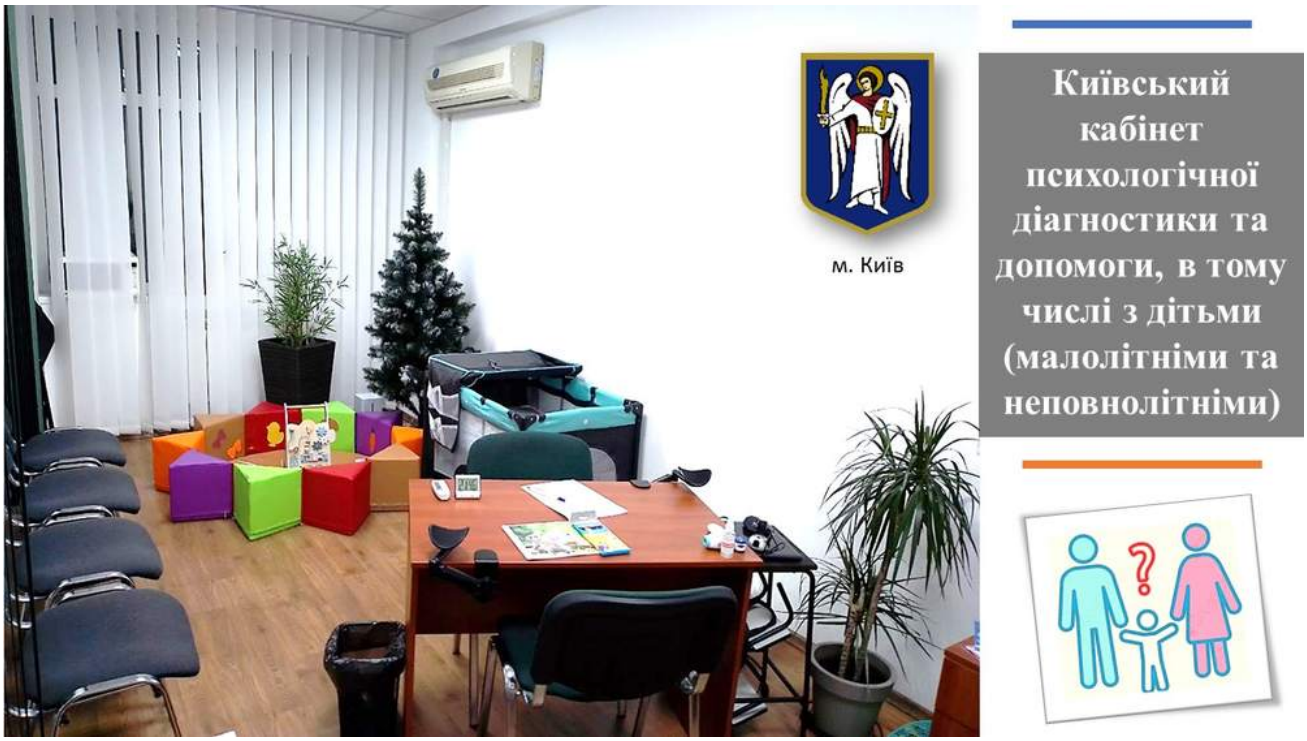

Київський психолог Назаров Олег Анатолійович, має вищу психологічну освіту, вищу юридичну освіту, науковий ступінь кандидата психологічних наук, вчене звання доцента (кафедра психології) та здійснює професійну психологічну діяльність з 1999 року. Кандидат психологічних наук, доцент Назаров О.А. з метою підвищення кваліфікації в галузі дитячої психології в період з травня 2022 по квітень 2023 років пройшов підвищення кваліфікації на базі вищої психологічної освіти та наявного наукового ступеня кандидата психологічних наук в галузі дитячої психології за 18 напрямами діяльності дитячого психолога. Загальна тривалість річного підвищення кваліфікації скалала більше 42

академічних годин або 1,4 кредиту ЄКТС з успішним досягненням результатів навчання відповідно до програм відвищення кваліфікації за вказаними напрямами (темами).

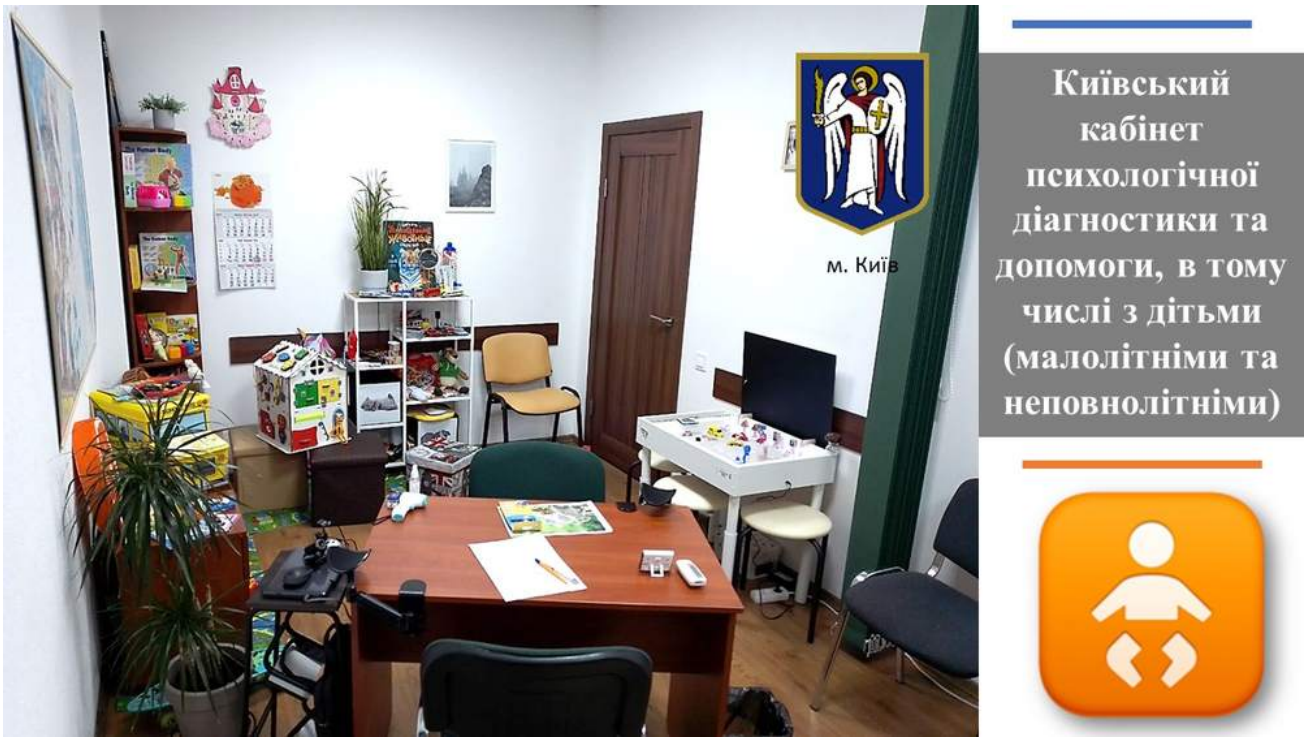

Телефони дитячого психолога: +38 (093) 476 72 60, +38 (098) 011 85 63.

References

1. Sud mozhe ziasuvaty dumku dytyny v sudovomu zasidanni v prysutnosti psykholoha [A Court May Ascertain a Child's Views at a Hearing in the Presence of a Psychologist]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktyt-si. 2024. Vol. 9, No. 3 (51). URL: https://expertize-journal.org.ua/opros-rebenka-v-sude/12202-sud-mozhe-z-yasuvannya-dumku-ditini-v-sudovomu-zasidanni-v-prisutnosti-psikhologa (onovlena versiia vid 02.05.2024). [in Ukrainian].